

Yttrande

Datum
2015-03-25
Ert datum
2015-01-30

Vårt dnr
018/2015-4.1.1.
Ert dnr
4.6.18-991/15

Sidnr
1(3)

Jordbruksverket
Enheten för CITES, foder och djurprodukter
Att: Kersti Andersson-Deharde
551 82 Jönköping

Ansökan om marknadsgodkännande av den genetiskt modifierade sojabönan MON 87751 (EFSA-GMO-NL-2014-121)

Yttrande

Baserat på det underlag som nämnden tagit del av bedömer vi att livsmedel och foder från sojabönan inte innebär någon ökad risk för människors eller djurs hälsa jämfört med konventionell sojaböna. Vi anser vidare att oavsiktligt spill inte utgör någon risk för miljön och att den insektsresistenta sojabönan, via minskad användning av insektsbekämpningsmedel, kan leda till positiva effekter för miljön och för lantbrukarna.

Bakgrund

Företaget Monsanto har ansökt om marknadsgodkännande av den genetiskt modifierade sojabönan MON 87751. Ansökan omfattar import och bearbetning och användning av sojabönan som livsmedel och foder. Odling ingår inte i ansökan.

Sojabönan har modifierats med två gener som via de proteiner som produceras skyddar grödan mot vissa arter av skadegörande insekter. De två proteinerna är verksamma mot samma arter av insekter, men via olika mekanismer. Detta är ett sätt att fördröja resistensutveckling i en insektspopulation, det vill säga fördröja en utveckling som leder till att växtens inbyggda skydd mot skadegörarna inte längre fungerar. En individ av en insektsart kan ha motståndskraft mot till exempel den typ av proteiner som sojabönan producerar, även om arten normalt är känslig. Det beror på att en av individens gener muterat så att proteinet inte längre är skadligt för den. För att en insekt ska bli resistent mot den aktuella sojabönan måste ytterligare en specifik insektsgen mutera.

Överväganden

De jämförande analyserna har utförts enligt gällande riktlinjer vilket bland annat inkluderar analys av fibrer, proteiner, kolhydrater, aminosyror, vitaminer, mineraler, fettsyror och anti-nutritionella ämnen. Som jämförelsematerial användes den omodifierade sojabönan och 19 konventionella sorter. Inga biologiskt relevanta skillnader identifierades.

Bedömningen av de proteiner som produceras med de tillförda generna som mall baseras bland annat på en karaktärisering av proteinerna, jämförelser mellan proteinerna och kända toxiska eller allergena proteiner, proteinernas nedbrytningshastighet i mag-tarm-kanalen och akuta toxicitetstest på möss. Enligt ansökan finns inga relevanta likheter på DNA- eller aminosyranivå mellan de tillförda protei-

nerna och kända allergener eller toxiner. Proteinerna bryts snabbt ner i en simulerad mag-tarmkanal och inga negativa effekter på försöksdjuren identifierades. I enlighet med de krav som ställs i EU:s genomförandeförordning som trädde i kraft under 2013 genomfördes även en utfodringsstudie på råttor.

Ansökan innefattar inte odling, men en möjlig spridningsväg skulle kunna vara via spill av bönor vid till exempel i- och urlastning. De tillförda generna skulle kunna ge eventuella spillplantor en fördel vid angrepp från vissa arter av insekter. Den domesticerade bönan är dock ettårig, till stor del beroende av människan och överlever normalt inte vintern i Europa. Det är därför inte sannolikt att eventuella spillplantor skulle etablera sig i naturen och där tränga ut andra arter. I lagstiftningen ställs dessutom krav på övervakning av oförutsedda händelser, inklusive övervakning av spillplantor i samband med import. Vad som krävs i det enskilda fallet framgår av kommissionens beslut vid ett eventuellt marknadsgodkännande. Sojabönan saknar vilda släktingar i Europa.

De proteiner grödan producerar är bara skadliga för ett begränsat antal insektsarter och de individer av dessa arter som påverkas är i första hand de som äter av grödan. Det innebär att påverkan på de insekter man inte vill bekämpa (icke-målorganismer) är mindre i jämförelse med om bekämpningsmedel används. Odling av andra insektsresistenta grödor, som majs och bomull, har lett till en kraftigt minskad användning av insektsbekämpningsmedel.

Enligt EU:s gemensamma märknings- och spårbarhetslagstiftning ska produkter som består av, innehåller eller är framställda av genetiskt modifierade organismer märkas. Lagstiftningen omfattar inte kött, mjölk eller ägg från djur som utfodrats med genetiskt modifierat foder eftersom djuren eller produkterna från djuren inte är genetiskt modifierade.

Etisk bedömning

Baserat på det underlag som nämnden tagit del av bedömer vi att livsmedel och foder från sojabönan inte innebär någon ökad risk för människors eller djurs hälsa jämfört med konventionell sojaböna.

Den märknings- och spårbarhetslagstiftning som finns inom EU gör det möjligt för konsumenten att välja bort livsmedels- och foderprodukter som består av, innehåller eller är framställda från MON 87751.

Ur miljöhanseende anser nämnden att oavsiktligt spill inte utgör någon risk för miljön och att de insektsresistenta grödorna kan minska användningen av insektsbekämpningsmedel. Det kan i sin tur vara positivt för miljön och för lantbrukarna som odlar grödan.

Att sojabönan producerar två olika proteiner som skydd mot samma grupp av insekter torde fördröja en eventuell resistensutveckling i insektspopulationer. Det är positivt för de länder där sojabönan kommer att odlas.

Beslut i detta ärende har efter föredragning av kanslichefen Marie Nyman fattats av ledamöterna Birgitta Eilemar, Stefan Johansson, Marianne Pettersson, Josef Fransson, Emma Nohrén (skiljaktig, se bilaga), Annika Eclund, Stellan Welin, Lotta Rydhmer, Jens Sundström, Rishi Bhalerao och Lars Ährlund-Richter samt tjänstgörande ersättarna Betty Malmberg, Daniel Bäckström, Jens Holm (skiljaktig, se bilaga), Bengt Eliasson, Laura Parducci och Christian Munthe. Vid ärendets slutliga handläggning utan att delta i avgörandet deltog även ersättarna Kew Nordqvist, Sven-Ove Hansson och Mariette Andersson samt tjänstemännen Birgit Postol och Jenny Carlsson.

Birgitta Eilemar

Marie Nyman

Ledamöterna Emma Nohrén (MP) och Jens Holm (V) är skiljaktiga och anför följande:

Företaget Monsanto har ansökt om godkännande av en genmodifierad, insekts-resistent soja med beteckningen MON 87751. Ansökan omfattar användning som livsmedel, foder, import och bearbetning.

Sojabönan har modifierats med två gener som via de proteiner som produceras skyddar grödan mot vissa arter av skadegörande insekter. Ansökan gäller import till EU, ej odling.

Proteinerna från de gener som sojan modifierats med ska skydda mot insektsangrepp och de produceras under hela livscykeln och i hela plantan. Man har analyserat blad från fyra olika tillväxtstadiet och andra delar av planta som rötter och bönor.

Att skadegörare förr eller senare utvecklar resistens är något man räknar med. Det gäller oberoende om en gröda med resistens mot någon skadegörare tagits fram med konventionell eller genteknisk förädling. I detta fall skulle dock en resistens kunna få långtgående konsekvenser för andra odlare, främst ekodlare då bt är godkänt för användning vid ekodling i USA. Utvecklas resistens mot detta finns det få bekämpningsmedel att ta till för ekologiska odlare. Vi anser att detta är långtgående socioekonomiska konsekvenser som inte är acceptabla.

Vidare anser vi inte att vi kan acceptera lägre krav på importerade grödor än vad vi själva skulle ställa om de odlades i EU. Därför uppkommer frågor om MON 87751 når upp till EUs krav för odling av GM-grödor. Vi anser att det är tveksamt och därför bör försiktighetsprincipen råda. Till exempel anser vi inte att kraven på granskningen av de kumulativa långsiktiga effekterna är uppnådda. I EU direktivet bil 2 kap 3 står det bland annat:

”En allmän princip för miljöriskbedömningen är också att en analys av de ”kumulativa långsiktiga effekterna” som sammanhänger med utsättningen och utsläppandet på marknaden skall genomföras. ”Kumulativa långsiktiga effekter” innebär de ackumulerade effekterna av medgivanden på människors hälsa och miljön, inbegripet floran och faunan, markens bördighet, markens nedbrytning av organiskt material, näringskedjan, den biologiska mångfalden, djurens hälsa och resistensproblem i samband med antibiotika.”

Av handlingarna vi fått samt av de svar vi fått på kompletterande frågor framgår att den aktuella sojan odlats på 8 fältförsöksplatser och att de längsta fältförsöken varat i 4 år. Vi anser att det är för kort tid att se långsiktiga effekter på såväl människors hälsa och miljö, flora och fauna, markens bördighet och nedbrytning av organiskt material näringskedjan och den biologiska mångfalden. Vi har till exempel inte sett några studier på hur det mikrobiella livet i marken påverkats före och efter odling.

Vidare så har vi inte fått svar på vilken socioekologisk och socioekonomisk konsekvens importen av sojan kommer ha i odlingslandet och hur det kommer påverka de som i dag odlar det fodret det är tänkt att ersätta. Hur stor marknadsandel har det sökande företaget för produktion av sojautsäde i de länder där det är tänkt att odlas? Vilka konsekvenser kan ett godkännande få, kan det bli ökad marknads-koncentration eller möjlighet till mindre koncentration i odlingsländer?

Det är också en konsumentfråga. Enligt EU:s gemensamma märknings- och spårbarhetslagstiftning ska produkter som består av, innehåller eller är framställda av genetiskt modifierade organismer märkas. Men lagstiftningen omfattar inte kött, mjölk eller ägg från djur som utfodrats med genetiskt modifierat foder eftersom djuren eller produkterna från djuren inte är genetiskt modifierade. Det gör att konsumenter som inte vill stödja odling av genmanipulerade grödor inte kan göra ett aktivt val när de köper t.ex. kött och mjölk.